

ინსტიტუციონალური რესურსების გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე

გია ზოიძე, სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ეკონომიკის წარმატება დაკავშირებული არა მარტო ბუნებრივ, სანედლეულო და სანარმოო რესურსებთან, არამედ ისე ძნელად საზომ ფაქტორებთან, როგორიცაა ხალხთა ტრადიციები, რელიგიური აღმსარებლობა და კულტურული ღირებულებანი, წეს-ჩვეულებები, სამართლებრივი კულტურა და ეკონომიკური საქმიანობის წარმოების სამართლებრივი პირობები.

მნიშვნელოვანია, რომ საზოგადოებას გააჩნდეს ღირებულებათა სისტემა, ის მიზანდასახულობანი, რომლებიც სტიმულს მისცემენ ეკონომიკის განვითარებას.

ეჭვს გარეშეა, რომ ეკონომიკის წარმატება გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმაზე, მოხდება თუ არა აუცილებელი ცვლილებები კულტურაში, ღირებულებათა სისტემაში და თუ მოხდება, როგორი ტემპებით და რა მიმართულებებით. ეს ცვლილებები კი არსებითად წარმოქმნის მოდერნიზაციის წარმატების პირობას და მის სოციალურ კონტექსტს.

საკვანძო სიტყვები: ინსტიტუციონალური ეკონომიკური თეორია; ბუნებრივი რესურსები; ცივილიზაციები, კულტურები და ღირებულებები; საერთაშორისო ინსტიტუტები.

Influence of Institutional resources to the country's economic development

Gia Zoidze

Summary

Economic success is related not only to the natural, raw materials and production resources, but also related to the difficult measured factors such as people's traditions, religious beliefs and cultural values, customs, legal culture and legal conditions of economic activities.

It is important for the society to have a value system, that determinations which will stimulate economic development.

There is no doubt that the economic success of the transition countries largely depends on whether happeness the necessary changes in culture, values or not, and if it will happen, how fast and in which direction. These changes are essential to generate the conditions for the success of modernization and its social context.

Keywords: Institutional economic theory; Natural resources; Civilizations, cultures and values; International institutes.

ძირითადი ტექსტი

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბუნების როლი სოციალური ენერგიის წყაროს წარმოქმნაში დაკავშირებულია „ადამიანი - ბუნება“ სისტემის ჩამოყალიბებასთან, ე.ი. ადამიანისა და ბუნების კავშირთან. ბუნება იქცევა ადამიანთა ცხოვრების ნაწილად. ადამიანი იყენებს ბუნებას, ბუნება მას აწვდის საგნებსა და ძალებს, რომლებიც ადამიანს ჭირდება. ეს კავშირი არის სწორედ ბუნების ჩართვა ადამიანთა ცხოვრებაში, სოციალური ენერგიის წარმოქმნის ერთ-ერთი საფუძველი. ის ფართოვდება ცივილიზაციის კვალობაზე. საზოგადოების განვითარება მით უფრო მაღალ დონეზეა, რაც უფრო მეტი მასშტაბითაა ჩართული ბუნების ძალები და საგნები სოციალური ენერგიის წარმოქმნაში, სიმდიდრის შექმნაში. ამაში იგულისხმება რესურსების რაოდენობაც და გამოყენების ხარისხიც.

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შედეგების თვალსაზრისით მზარდ როლს ასრულებს ბუნების ძალებისა და საგნების გამოყენების ხარისხი, ე.ი ის, თუ როგორია გამოყენების ტექნოლოგია, როგორ მატერიალიზდება გამოყენებულ ბუნებრივ რესურსებში ანთროპოგენური ფაქტორები - ცოდნა, გამოცდილება, გამოგონებები, მეცნიერული აღმოჩენები, იდეები, მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევები, როგორ ორგანიზაციულ მეთოდებს ფლობენ მწარმოებლები და ა. შ. ეს უკანასკნელნი, თვით ბუნების რესურსების თვისებებთან ერთად, განსაზღვრავენ მიღებული სოციალური ენერგიის რაოდენობით და თვისებით პარამეტრებს, საბოლოოდ პოტენციალს, ანუ სიმდიდრის შექმნის უნარს. ეს სიმდიდრეც რაოდენობითი და თვისებითი მახასიათებლებით გაიზომება (ფასდება).

უხეშად რომ ვთქვათ, ეკონომიკის განვითარების ბუნებრივ რესურსს წარმოადგენს ადამიანი, როგორც სახეობა. განვითარების რესურსებს შეიცავენ ცივილიზაციის, ეთიკური სისტემების, ინსტიტუტების და ორგანიზაციების სხვადასხვა სახეები. თუმცა თავად ადამიანი - რა თქმა უნდა, ეკონომიკური რესურსია, სხვა დანარჩენი რესურსების მსგავსად, რომელიც გადაადგილდება საბაზრო ძალების გავლენით. მოსახლეობის რაოდენობა სწრაფად იზრდება. მან უკვე მიაღწია 6 მილიარდს, ხოლო 20 წლის

შემდეგ შეიძლება გახდეს 10 მილიარდი. ვინაიდან ადამიანი წარმოადგენს არა მარტო რესურსს, არამედ სხვა რესურსების მომხმარებელსაც, მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა სხვა რესურსებთან მიმართებაში მრავალი გლობალური პრობლემის ღერძს წარმოადგენს.

ადამიანი გარდაქმნის ბუნებრივ რესურსებს თავისთვის აუცილებელ პროდუქტებად და ანაწილებს მათ საბაზრო მექანიზმების საფუძველზე. თავისი ისტორიის განმავლობაში იგი მუდმივად რთავს თავის საქმიანობაში სულ ახალ - ახალ წიაღისეულს. ბუნებრივი რესურსები წარმოადგენენ ყოველი ქვეყნის ეროვნული სიმდიდრის საფუძველს. მიუხედავად ამისა, ქვეყნები, რომლებიც ფლობენ უზარმაზარ ბუნებრივ რესურსებს, ცხოვრობენ ცუდად, ხოლო ზოგიერთი სხვა ქვეყანა, რომელიც თითქმის სავსებით მოკლებულია ბუნებრივ რესურსებს, მაგალითად, იაპონია ან იტალია, კეთილდღეობაშია. ასეთი მდგომარეობის ერთ-ერთ მიზეზს წარმოადგენს წიაღისეულის შედარებით დაბალი საბაზრო ღირებულება. ამასთან, არსებობს განვითარებული ქვეყნების, ასევე მთელი მსოფლიოს მშპ-ში პირველადი გადამუშავების წილის შემცირების მდგრადი ტენდენცია.

ამგვარად, წარმოიშობა პარადოქსი: ერთი მხრივ, კაცობრიობის მთელი სიმდიდრე, როგორც ჩანს, ყალიბდება ბუნებრივი რესურსების და წიაღისეულის საფუძველზე, ხოლო მეორე მხრივ - ამ წიაღისეულის საბაზრო ფასები ძალზე უმნიშვნელოა და ღირებულების თვალსაზრისით არ შეესაბამება იმ როლს, რომელსაც ისინი ასრულებენ მსოფლიო მშპ-ის ჩამოყალიბებაში.

მაშ, რატომღაა ენერგეტიკული რესურსების და ნედლეულის ბაზრების გარშემო ამდენი ხმაური, თუკი მათი ხვედრითი წილი შედარებით მცირეა? აქ მნიშვნელოვანია ის, რომ ეს რესურსები და მათი შესაბამისი ბაზრები, ასე ვთქვათ, კვლავწარმოების პირამიდის საფუძველთან არიან. მრეწველობის ყველა სხვა დარგი ემყარება ამ რესურსებს. ისინი იყენებენ და ამუშავებენ მათ, მრავალჯერ ზრდიან რა ნედლეულის საწყის ღირებულებას. გადამამუშავებელი მრეწველობა შეადგენს მეორე, კვლავწარმოების პირამიდის უფრო მძლავრ და ფართო ფენას. და ბოლოს, ამ პირამიდის წვერზე განლაგებულია მომსახურების და ფინანსური ბაზრები.

ეკონომიკური მსოფლიო მოწყობის პარადოქსი მდგომარეობს იმაში, რომ კვლავწარმოების პირამიდა ფართოვდება ქვემოდან ზემოთ. იგი, ასე ვთქვათ, დგას თავის მწვერვალზე, რომლის სიახლოვესაც განლაგებულია ენერგორესურსების და ნედლეულის ბაზრები, შემდეგ მოდის გადამამუშავებელი მრეწველობის უფრო ფართო ფენა, და ბოლოს, მასზე მრავალჯერ ჭარბი ფინანსური ბაზრები მომსახურების ბაზრებთან ერთად.

ამასთან, ქვეყნის ხელისუფლების წინაშე მდგარი ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავების აუცილებლობიდან გამომდინარე, ეკონომიკური განვითარების

უმთავრესი ამოცანაა, გლობალური ტენდენციებისა და საკუთარი შეზღუდული რესურსების გამოყენებით მიღწეული იქნას:

ადამიანის განვითარების გარემო პირობების გაჯანსაღება;

მატერიალური რესურსების ეფექტური გამოყენება (მომავალ თაობათა მოთხოვნების გათვალისწინებით);

მთელი ქვეყნის მასშტაბით სივრცობრივი მოწყობისა და საკომუნიკაციო საშუალებების ორგანიზება.

ამიტომ, საჭიროა ეკონომიკური აგრეგატების (ინდიკატორების) ისეთი ზრდა, დოვლათის შექმნისა და განაწილების ისეთი მექანიზმის ფორმირება, რომელიც სოციალური კაპიტალის თანაბარი გამოყენების პირობებში უზრუნველყოფს:

თანამედროვე გლობალურ გარემოში ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი არაეკონომიკური მიმართულებების განვითარებას;

შეინარჩუნებს თავის შინაგან მდგომარეობას, კერძოდ, მიაღწევს დინამიურ წონასწორობას მატერიალური რესურსების ეფექტური გამოყენებისა და კულტურულ—ისტორიული განვითარების ტენდენციათა შორის.

ეკონომიკა უნდა ქმნიდეს მოსახლეობის თავისუფალი დემოკრატიული განვითარების საერთო პირობებს:

რესურსების ათვისება, ტექნოლოგიების გაუმჯობესება და ადამიანური კაპიტალის სრულყოფა, სოციალური კაპიტალის განვითარება, იმ საერთო ვარაუდით, რომ ადამიანური კაპიტალისა და სოციალური კაპიტალის შექმნა—განვითარებისათვის იხარჯებოდა არა ნაკლებ მშპ-ს 70%. ასეთი მიზანდასახულობები დამახასიათებელია განვითარებული ეკონომიკებისათვის და იძლევა ქვეყნის შემდგომი სწორი დინამიური განვითარების გარანტიას;

ამავე დროს, ეკონომიკური განვითარება უნდა განვიხილოთ, როგორც საზოგადოების ისტორიულ—კულტურული განვითარების საფუძველი, რაც განაპირობებს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სისტემაში ეკონომიკური კრიტერიუმებისა და მექანიზმების ფართო გამოყენებას. ამ თვალსაზრისით, ფართოდ უნდა გამოვიყენოთ ეკონომიკური კრიტერიუმები საზოგადოების ფუნქციონირების სხვა სფეროებშიც, ანუ იგი უნდა განვიხილოთ, როგორც უკვე შექმნილი დოვლათის გამოყენების ეფექტიანობის მეთოდოლოგია.

ასევე, საინტერესოა ცივილიზაციათა, კულტურათა და ღირებულებათა ურთიერთმიმართებები და ღირებულებათა როლი ეკონომიკის მოდერნიზაციის საქმეში. თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში ცივილიზაციათაშორისი ბრძოლა ძირითადად ეკონომიკურ სფეროში ვითარდება.

ცივილიზაციას აქვს უნარი სხვა ცივილიზაციური სისტემებისგან ისესხოს იდეოლოგიის ინსტიტუტები და ელემენტები, რომლებიც მათ აძლევს კონკრეტულ უპირატესობას ევოლუციურ ბრძოლაში. იმისათვის

რომ სხვათა გამოცდილებას ეზიარო, უნდა იცოდე მათი ღირებულებების სისტემა და მსოფლმხედველობის საფუძვლები.

ჩვენ ვცხოვრობთ ეკონომიკისა და სამართლის მძაფრი იდეოლოგიური ურთიერთშეღწევის პერიოდში. ერთი მხრივ, ბევრი მეცნიერი ცდილობს გააფართოვოს საბაზრო ეკონომიკური კონცეფციების სფერო და მიდგომები, ყველა სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების ჩართვით, რომლებიც აგრესიულად იპყრობენ პოლიტოლოგიის, ეთიკის, სოციოლოგიის და სამართლის ტრადიციული გავლენის სფეროებს. ამ სამეცნიერო მიმდინარეობას, რომელსაც ეწოდება „ეკონომიკური იმპერიალიზმი“, საფუძვლად უდევს პოსტულატი განაწილების საბაზრო პრინციპების შესახებ, არა მარტო ჩვეულებრივი, შეზღუდული ეკონომიკური რესურსებისა, არამედ განვითარების ისეთი ახალი რესურსებისა, როგორიცაა : სამართალი, გავლენა, ძალაუფლება. უხეშად რომ ვთქვათ, ეს პოსტულატი გამოიხატება შემდეგნაირად: ყველაფერი იყიდება და აქვს განსაზღვრული საბაზრო ფასი. მათ შორის სხვადასხვა უფლებები, ინტელექტუალური შრომის ნაყოფი, არჩევნებზე ხმები, ლობისტური ჯგუფები პარლამენტში და ა.შ. ამგვარად, საკმაოდ წარმატებით მიმდინარეობს საზოგადოებრივი არჩევანის, საზოგადოების დემოკრატიული ორგანიზაციის, კანონშემოქმედების ხმის მიცემის, ლობირების და ა.შ. პრობლემების კვლევა.

აქვე გასათვალისწინებელია, საერთაშორისო ინსტიტუტების როლი ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილურ განვითარებაში. საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების, მათი საქმიანობის პოლიტიკისა და შედეგების კვლევა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისა და, მათ შორის, საქართველოსთვის. იმისათვის, რომ ამაღლდეს და რეალურ შედეგებზე ორიენტირებული გახდეს საფინანსო ინსტიტუტების მიერ გაწეული სხვადასხვა ტიპის დახმარებები, საჭიროა სამთავრობო თუ არასამთავრობო დონეზე, ბიზნესის თუ სამოქალაქო საზოგადოების ასპექტით შეჯერდეს ერთი მხრივ, საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების და მეორე მხრივ, კონკრეტული ქვეყნის პრიორიტეტები.

თუმცა, საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების კვლევის მიზანი არ უნდა იყოს მხოლოდ მათ მიერ გაწეული საქმიანობის განხილვა. ამავდროულად უნდა მოხდეს ისეთი რეკომენდაციებისა და მეთოდების შემუშავება, რომელიც წინასწარ შეაფასებს საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების წინადადებებს, ინიციატივებს და პროექტებს. განვითარებადი ქვეყნებში, მათ შორის, საქართველოში. ამისათვის კი საჭიროა, საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების პრიორიტეტების დადგენა თითოეული ქვეყნისთვის და მათი შედარებითი ანალიზი.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან აშკარაა, რომ კონკურენტული უპირატესობა ექნება სწორედ იმ ქვეყანას, რომელიც შეძლებს იპოვოს სხვა ქვეყნიდან გადმოღებული და საკუთარი იდეოლოგიური

სისტემის ჩარჩოებში ადაპტირებული, მსხვილი, ინსტიტუციონალური მოდელების სწრაფი და ეკონომიკურად ეფექტიანი შეთავსება, აგრეთვე, დაწერგოს ისინი ეკონომიკური ცხოვრების პრაქტიკაში თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების მეშვეობით და მასობრივი ინფორმაციის უახლესი საშუალებებით, ინტერნეტის ჩათვლით. დაწერგვის მიზნებისათვის საჭიროა გამოვიყენოთ ყველა დონის განათლების სისტემა, კულტურის დაწესებულებები, ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიები და ხელოვნების ცალკეული სახეები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. შენგელია თ. მულტიკულტურიზმი, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა და ბიზნესის განმსაზღვრელი დეტერმინანტი, თბ., გამომცემლობა „უნივერსალი“ 2015.
2. ვეშაპიძე შ. - „კაცობრიული ღირებულებები და ეკონომიკის ღირებულებითი ორიენტირები“ (თბ., 2012)
3. ვეშაპიძე შ., ლეკაშვილი ე., გრიშკაშვილი ა., ასლამაზიშვილი ნ. მსოფლიო ეკონომიკა. თბ., 2009.
4. თოდუა გ., ვეშაპიძე შ. მსოფლიო ეკონომიკა. თბ., 2001
5. R. Robertson - Globalization: Social theory and global culture (L. Age 1992).